

МБОУ «Хошун-Узурская СОШ имени Эрдынеева Ш-Н.Э»

<p>«Согласовано» Зам. директора по УВР Цыбанова Э.В. от « 10 » сентября 2023г.</p>	<p> «Согласовано» Директор школы Халзанова В.Б. от « 10 » сентября 2023г.</p>
--	---

**Рабочая программа
по бурятской литературе в 5 классе**

ФИО учителя – Цыбанова Э.В.

Учебный год – 2023-24

ТАЙЛБАР И БЭШЭГ

- Рабочая программа курса «Бурятская литература» для 5 класса ФГОС разработана на основе следующих нормативно-правовых документов:
- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» № 273 от 29.12.2012 г.;
- Федерального государственного стандарта общего образования, приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.10 №1897;
- Примерной основной образовательной программы учреждения. Основная школа (сост. Е.С.Савинов, М-Прозвещение, 2011) Стандарты второго поколения.
- Законом «О языках народов РФ» от 25.10.1991г.
- Законом «О языках народов Республики Бурятия» от 10.06.1992 г.
- Примерная программа по бурятской литературе автора С.Ж.Балданова, рекомендованной Министерством образования и науки Республики Бурятия.
- Регионального перечня учебников (учебных пособий), реализующих региональный компонент образования, рекомендованных (допущенных) Министерством образования и науки Республики Бурятия к использованию в образовательном процессе в общеобразовательных учреждениях на 2019-2020 учебный год.
- Образовательной программы основного общего образования МБОУ «Хошун-Узурская СОШ им. Эрдынеева Ш-Н.Э.»
- Устава МБОУ «Хошун-Узурская СОШ им. Эрдынеева Ш-Н.Э.»
- Учебный план МБОУ «Хошун-Узурская СОШ им. Эрдынеева Ш-Н.Э.»
- Положения о рабочей программе.
- Арадай аман зохёол аман угын, уран найханай литература бэшмэл угын искусство, тиймэбээ уран зохоол зохоолоо, уран курса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргуудтай нэгэн болоно гэжэ бурагшадтаа холдоо һануулжа байха гэжэ программа зохиёгшо дурадхана. /С.Ж. Балданов «Буряад һургуулин программа. Буряад литература. V-XI классууд»/.

Нүгөө талааа, уран зохёол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүнине тойрон байхан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, армд зоной ажилдарал г.м. тухай зохёогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохёолой, уран найханай литературын үндэһэн боложо хэрэглэдэг. Уран зохёолшо бодото байдал дээрэ үндэрлэжэ, тэрэниие һанажа ухаан бололойнгоо хүсөөр, һанаагаараа тэрэниие уран гоё болгожо, ном соогоо уран найханаар, гоёор зохёогдоһон байдал бии бодгодог. Энэ байдалын үнэн бодото байдалда адлирхуу байдаг. Тимэһээ һурагшадта ойлгуулха шухала гэжэ хараалагдана.

Уран найханай литература гү, али уран зохёол шудалан үзэлгын гол зорилгонууд гэбэл:

- уран найханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажилдаралда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ шанартай гэжэ ойлгуулха;

- уран найханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэишэье арадуудай соёл болборсол, ёһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга гэжэ ойлгуулха;

- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;

- уран зохёол уншаха дуратай болгохо, гоё найханиие наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;

- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойронниие зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;

- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;

- һурагшад уран найханай зохёол зүбөөр, хүсэд дүүрэнгээр халуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ хураха гол түлэб теоритико- литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран найханай литература зүбөөр, хүсэд дүүрэнгээр, гүнзэгыгөөр ба өөрынгоо ажилдаралда туһатайгаар ойлгожо абахын тула һурагшадые ойлгомжын ашаралтай болгохо. Ушар нимэһээ программа дотор литературын теоридо онсо анхарал хандуулагдана.

Энэ программа зохёогдоходоо, баазова теоритико- литературна ойлгосонууд дээрэ үндэрлэжэ, тэдэниие гол принцип болгон байгуулагдаа. Класс бүхэндэ өөр өөрын баазова теоритико – литературна ойлгосо онсолгодоо гэбэл нимэ:

5- дахи класста жанруудые үзэхэ

Ингэжэ 5-дахи класста теоритико- литературна ойлгосонуудые үзэлгэ хадаа урда жэлүүдэй программанууд соо хэрэглэгдэдэг байхан тематическа, хронологическа болон историко- литературна принципүүдтэ харша бэшэ, харин хэрэгтэй нэмэринь болоно. Һурагшад ганса историко- литературна бэшэ, мүн бага теоритико-литатурна талаар мэдэсээ үргэдхэхэ бэшэ, харин литературын теорёор һайн баазова ойлгосонуудтай байха ёһотой. Уран найханай литература үзэлгэ, тэрэниие шэнжэлгэ теорико- литературна ойлгосонуудтэйгөөр бэсүүлдэгдэдэггүй. Тимэһээ тэдэнэр теоритическэ ойлгосо мэдэснүүдые ба уран зохёол шудалан үзэлгын шухала зэмсэг болоно.

Тус программа 5 класста литература үзэлгын гол шэлтэлнүүдые нигэжэ тодорхойлжо үгэнэ:

5- дахи класс – литература уншалгаһаа литература шэнжэлэн үзэлгэдэ шэлжэн оролго болоно.

Һурагшадые литература үзэлгын талаар хургахын тула ямар зорилгонууд табигданаб гэбэл нимэ:

5-ахи класста – эстетичесэ анализ хэжэ бургалга. Энэндэ анхаралаа хандуулаха хэрэгтэй.

Тус программа дотор түрүүшлхнээ буддын шажанай бургал, тэрэнтэй нягта холбоотой бурхан багшын бургалнууд дээрэ үндэлжэ зохёогдоһон зохёолнууд оруулагдаа. Гэбэшье шажан мүргэл тухай ганса 5- дахи класста үзөөд үнгэрхэ бэшэ, харин Буддын шажанай, бөө мүргэлэй бургалнуудые бүхы класуудта дурдажа, бурагшадга һануулжа, мэдүүлжэ байха хэрэгтэй.

Программа дотор нилээн ехэ һуури арадай аман зохёолнуудта үгтөө. Юуб гэхэдэ, энээнгүйгөөр литературын асуудалнууд, илангаяа уран найханай ёһо заншал, литературна хүгжэлтын, ментальна ёһо заншалнууд г.м. хүсэд найнаар ойлгогдохогүй. Гэхэгэй хамта уран найханай литература хадаа арадай аман зохёолой үргэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно. Мүноо үсын литературна зохёолнууд аман зохёолнуудгүйгөөр бэшгэдэнгүй.

Бурагшадай үргэн дэлсэтэй байхын хажуугаар, түрэл литератураа байнаар ойлгожо абахын тула программа дотор буряад литературата бии болоһон шэнэ зохёолнууд оруулагдаа. Хуушан программанууд соо, номууд соо байһан зарим зохёолнууд гаргагдаһан, зариманинь класуудтаар бэлгэглэн үгтэһэн байна. Коммуникативно- творческо ажалнуудые хэрэглэжэ болохо байна.

Түсб.гэһэн үрэ дүнгүүд үзэхэ буралсалай курста

Хибүүлэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэгэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуулахи хүнтээ харилсааб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлтын онсо өөрз байһые ойлгоно (аянга, хэлэлтын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).

Бээз гуримшуулаад ябахы шадабари (регулятивные УУД):

- багшатаа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гэшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатааа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха;
- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шалаха;

Орион тойронше шудалха шадабари (познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- багшатаа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- текстын удха дамжуулаха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тинхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулаха;

- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлбэрэниэ ойлгохо;
- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахна тухайгаа хэлсэхэ;
- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлгээр хүдэлхэ, тийхэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагынь, даабари дүүргэгшын, бэшээшын

Г.М.

Бурнад хэлээр шадбары (предметные УУД):

- уран программа соо бурагшад гол түлэб нимэнүүд **онол шадбаритай болохо** гэжэ харааллагдана;
 - үзэг бэшээгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхысьнь ойлгожо) уншаха оньһон аргагай, далагтай болохо;
 - уран хурсаар уншаха шадбаритай болохо;
 - уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадужа абаха;
 - уран зохёол дотор авторьень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдалан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгыё ойлгожо абаха;
 - уран зохёол дотор этическэ, социальна- историческа ба нравственна- философско проблематика илгаруулха шадбаритай болохо;
 - уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бэеэ даагаад анализ хэхэ шадбаритай болохо;
 - уран зохёолдо үндэһэ баримтатой эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха;
 - уран зохёолые соёл болон ёһо заншалтай холбожо, тайлбарилха шадбаритай болохо;
 - диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;
 - элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадбаритай болохо;
 - шэнжэлгын ажалнуудые хэхэ шадбаритай болохо.
- бурагшад гол түлэб нимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:**
- уншажа байһан зохёолойного автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;
 - уран зохёолойной намтарһаа тон шухала мэлээнүүдые;
 - уран зохёолой текстнүүдые;
 - шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэлэгшэ ноурууд тухай, зохёол соохи шухала үйлээнүүдые мэлэхэһээ гадна, тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;
 - уран зохёол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзунууд, зохёолой темэ, идея, гол удха, уран зохёолой геройнууд, сюжет Г.М. литературна теорико ойлгосонуудые;
 - байгуулгын (композиции) шухала онсо янзунуудые, хэлэнэй зураглал тодорхойлохо арга хэрэгсэлнүүдые;
 - программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлгүүдые, эпическэ зохёолой хэбэгүүдые;

- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэгэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г. м.

Һурагшад нимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшхэн уран зураглалые хөөрөжэ;

- уран зохёолшын зураглаһан зурагыг ухаан бололдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;

- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ ноурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдбээ илгажа;

- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагание, сагыс, гэрэнэй хойшологыг элирүүлжэ;

- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалин зураглалуудые текст сооһоо илгажа;

- зохёолой идеяг болоод уран найханай талые харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;

- үзэжэ байһан зохёолнуудай байгуулгын (композицин) зүйлнүүдые илгажа;

- зохёолой удха задалан харуулхалаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн автарай эгнэлтэ эли тодо болгожо;

- зохёолой геройнуудай өөр өөрын ба бултангань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристиккэ үгэжэ, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһые элирүүлжэ зорилготойгоор геройнуудые зэргэсүүлжэ;

- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарь тэдэниень хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;

- уран зохёолой геройнуудта характеристиккэ үгэхэ сложно түсэб табижа;

- үзэжэ байһан зохёолой геройнууд тухай, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһые хараадаа абан, һурагша бүхэнэй, бүхы һурагшадтай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшмэл өөрын бодомжолготой найруулга (сочинени-рассуждени) зохёожо;

- монологическа хэллэгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;

- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, мүн литературна - критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;

- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;

- үзэһэн зохёолоор гү, али хэдэн зохёолнуудаар проблемнэ шэнжэгэй аман ба бэшмэл бодомжолготой сочинени (сочинени-рассуждени), тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристиккэ зохёожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой сочинени зохёожо;

- литературын асуудалуудаар бэшхэн хүдэлмэринүүдээр тезисуудые ба конспектүүдые табижа;

- бэеэ даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али һанамжа бэшэжэ;

- уншаһан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудые хэрэглэжэ г. м.

II. Содержание программы

Основной целью изучения бурятской литературы является выполнение коммуникативной задачи, которая предполагает не только практические умения, но и определенные качества личности: общительность, коммуникативная направленность и т.д. информационных технологий (мультимедиа, интерактивная доска, аудиовизуальные средства); особое внимание обращено на средства обучения, содержание которых имеет комплексный характер; учтено соблюдение системности, обеспечивающей пособиями и оборудованием все разделы и темы.

1. Оршол Литература-үгын искусство. Уран зохёол уншалга ба халуун абалга. Уран зохёолой үнэн ба үнэн бэшэ талануудын. «Уран зохёолшо» ба «автор» гэдэн ойлгосонууд. Литературын жанрууд үни сагнаа бии болон тогтоһон, литературы ажабайха формонууд.
2. Фольклор. Фолькор тухай ойлгосо. Фольклорно зохёолнууд соохи үнэн бэшэ, һангаанһаа абтаһан шэлигэ ба фантастическа юмэнүүд таабиринууд, тоолуурнууд, нааданууд-тэдэнэй удха шанар.
3. Онтохонууд. Онтохонуудай янзанууд. Онтохонууд кайшан гэжэ зохёогдодог бэ? Сюжет тухай түрүүшын ойлгосо. Онтохонуудай хүнэй ба арад зоной ажабайдалда үзүүлдэг нүлөн ба удха шанар.
4. Буддын шажанай зохёолнууд тухай хураангы ойлгосо.
5. Литературна онтохон тухай ойлгосо.
6. Эпическэ зохёолнуудай ойлгосо, удха дээрэ хүдэлэлгэ.
7. Туужа. Туужын рассказһаа илгаа сюжет, саг, герой, жанрай онсо шэижэ.
8. Лирическэ зохёолнууд. Лирическэ герой тухай ойлгосо. Шүлэг дотор зураглагдаһан лирическэ геройн урмашал харуулалга. Метафора тухай ойлгосо үргэдхэлгэ. Поэтическэ юртэмсэ тухай ойлгосо. Шүлэгүүдэй найруулгын илгаа дээрэ хүдэлэлгэ.
9. Басни. Басни тухай ойлгосо. Басни- шүлэглэмэл зохёол аад, эпическэ жанрта ородог юм. Баснин удха дээрэ хүдэлэлгэ.
10. Зүжэглэмэл зохёолнуудай ойлгосо, удха дээрэ хүдэлэлгэ.

III. Календарно-тематическое планирование

№	Темы	Кол-во часов	дата	
			план	факт
	Оршол	3		
1	Литература - уран угын искусство	1	02.09	
2-3	Уран зохеолой нyoуcанууд	2	03.09 09.09	
	Фольклорой бага жанрууд	6+2		
4	Фольклор тухай ойлгосо. Бага жанрууд	1	10.09	
5	Тоолуурнууд. Буряад нааданууд	1	16.09	
6	Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд	1	17.09	
7	Жороо угэнууд	1	23.09	
8-9	Таабаринууд	2	24.09 30.09	
10-11	Онъһон ба хошоо угэнууд	2	01.10 07.10	
12	Буддын шажанай зохеолнууд	1	08.10	
	Арадай отохонууд	7		
13-14	«Зургаан нухэд»	2	14.10 15.10	
15	Зохеолой анализ	1	21.10	
16-17	«һуул хубуун»	2	22.10 28.10	
18	«Сэсэн хулгана»	1	29.10	
19	Буряад арадай онтохошод. Ондоо арадай онтохонууд	1	11.11	
	Эпическэ жайрнууд			
	Литературна онтохонууд	3		
20-21	В.Халхуев «Жабдай»	2	12.11 18.11	
22	Класснаа гадуур уншаха литература онтохонууд	1	19.11	
	Рассказ	13		
23-24	Л Толстой «Хайратай морин». Зохеолой анализ	2	25.11 26.11	
25-27	А. Лыгденов «Унаган», зохеолой анализ, рассказ зохеолго «Минни морин»	3	02.12 03.12 09.12	
28-30	Ц Номтоев «Хилээмэн»	3	10.12 16.12 17.12	
31	Д Сультимов «Өөрыгөө хэлээбэ»	1	23.12	
32	Д Дылгыров «Эсэгын орден»	1	24.12	
33	Б Ябжанов «Нулимса»	1	30.12	
34	М Шолохов «Мэнгэ»	1	14.01	
35	Минни туруушын рассказ	1	20.01	
	Туужа			
36-45	Ц-Б Бадмаев. «Будамшуугай орон нyoтагаар Сержын аяншалга тухай»	10	21,27,28.01 03,04,10,1	

			1,17, 18,24.02	
46	Сюжет, зохиолой анализ	1	25.02	
47-49	Класснаа гадуур угтэвэн туужанууд	3	03.03 04.03 10.03	
	Лирическэ зохиолнууд			
50	Ирагуу шулэгэй жанр тухай ойлгосо	1	11.03	
51-52	Д.Дамбаев. «Байгалай долгид», «Удэнын зураг»	2	17.03 18.03	
53-54	Ш.Байминов. «Онгосомни», «Аадар»	2	01.04 07.04	
55-56	Класснаа гадуур угтэвэн шулэгууд	2	08.04 14.04	
57	Шулэглэмэл зохиолой нюусанууд	1	15.04	
58	Минни туршалга	1	21.04	
	Басни	2		
59-60	С.Норжимаев. «Аймхай охотноон», «Шаазгайн элдхэл», «Хумуужуулэгшэ Хирээ»	2	22.04 28.04	
	Зужэглэмэл зохиолнууд			
61-64	Зужэглэмэл зохиолнууай шэнжэнууд. Б.Эрдынеев «Бишыхан хатан»	4	29.04,05.05 06.05, 12.05	
65	Класснаа гадуур уншаха зужэгууд	1	13.05	
66	Сценари тухай	1	19.05	
67	Конференци	1	20.05	
68-69	Жэлэй дун гаргалга	1	26,27.05	
			итого	69ч.

IV. Требования к уровню подготовки обучающихся

- V классай түрэлхи литературыын хэшээлдэ хурагшадай мэдээ, шадабариды табигдаха гол эрилтэнүүд
- Хурагшад нимэ юумэнүүды мэдэхэ ёһотой:
- Үзэһэн зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрые;
 - Үзэһэн зохёолойнгоо гол үйлэнууды (сэжет, геройнууд, тэдэнэй хоорондохы хани харилсаан тухай,
 - портрет,пейзаж, эпитет, метафора тухай, тэдэнэй онсо янзнууды;
 - программаар хараалагдаһан сээжэлдэхэ ёһотой зохёолой хэһэгүүды, шүлэгүүды.
- Хурагшад нимэ юумэнүүды хэжэ шадаха ёһотой
- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалы хоорэжэ;
 - үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнууды бусад олон юрын үйлэнуудһээ илгажа,
 - зохёол сохи үйлэнуудэй болоһон шалтагаание, сагые, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
 - үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргууды, байгаалин зураглалууды текст сооһоо илгажа,
 - зохёолой геройдо оорын хэһэг,хэрэг, үйлэ, хэлэһэн һанал бодолын баримталан, характеристикэ үгэжэ;
 - уран зохёол болон хрестомати сорхи текст зүбоор, тодорхойгоор уншажа,
 - сээжэлдэһэн зохёолоо тодоор, уранаар уншажа,
 - багашаг эпическэ зохёол болоод ехэ зохёолой хэһэгүүды тобшоор,удхадань дүтэрхыгоор, түүбэрилэн найруулан бэшэжэ;
 - зохёолой герой тухай хоорэжэ;
 - багахан эпическэ зохёолой удхаар түсэб табижа;
 - оорынгоо дураар уншаһан зохёол тухайгаа һанамжаяа, ойлгоһоноо оорынхээрээ хоорэжэ;
 - уран зураашадай гоё һайхан зураг тухай ойлгоһоноо, һанамжаяа хэлэжэ;
 - «Түрэлхи литература» болоод уншаһан ном соохи тайлбари үгэдэг оньһо хэрэглэжэ.
- Система оценивания
- Сочинени бэшэлгэ
- I.Бэшэхэ гүрим.
- 1.Нэн түрүү найруулгынгаа темэ шэлэгты.
 - 2.Гол бодол яажэ элирүүлхэ. Тодорхойло.
 - 3.Гол бодолоо элирүүлээд, эпиграф шэлэгты.
 - 4.Түсэб зохоогты.
 - 5.Түсэбэй пункнууды тодорхойло материала тэмдэглэгты, тон шухала бодолнуудаа онсологты
 - 6.Бодолоо баталһан цитатууды, жэшээнүүды абагты.
 - 7.Түсэбэйнгоо ёһоор материала гүримшуулагты.
 - 8.һанал бодолойнгоо удаа дараалан хубариһы, хубинуудайнь хоорондохы холбооень, хэмжүүрын анхарагты,
 - 9.Бэшэһэн найруулгая дэбтэртээ сагаалан буулгажа бэшэгты.
- II. Юрэнхы түсэб тухай
- 1.Оролто хуби. Автор тухай мэдээн тон тобшоор үгтэхэ. Сочиненин гол бодол шэглэл тодорхойло, юун тухай бэшэхэ байһыетнай элирүүлхэ үүргэтэй.
 - 2.Гол хуби. Сочиненин темэ задалжа, гол асуудалууды тодорхойлон, тобшололдо асарха зорилготой.
 - 3.Түгэсхэл.Бэшэһэн материалыетнай согсолхо, онсолхо. Оорынтай һанал бодол элирүүлхэ ёһотой.

Жэлэй һүүлэ шалгалга

1. Литературын түлбүүдые түсэлдүүлээты:

1. Таабари	а) эшческэ
2. Онһон үгэ	б) шүлэглэмэл
3. Хөөрөөн	в) зүжэглэмэл
4. Онгохон	
5. Домог	
6. Зүжэг	
7. Арадай наадан	

2. Литературина теори

1	Ураар найруулжа юрэ хөөрэн бэшээн зохёол	1	арадай наадан
		2	онһон үгэ
2	Тусгаар уран аялгатай зохёол	3	таабари
		4	үгэ аялалдаан
3	Хоёр гү, али хэлэн нюурнуудай хоорондо болоһон үйлэ хэрэгүүдые хөөрэлдөөгөөр харуулһан зохёол	5	дуун
		6	онгохон

3. Ямар жанрай зохёолууд бэ, харилсуулагты.

1	Мойһон хара шолэтэй, Монсогорхон хасартай Урин хөөрхэн хүүгэмнай Унган, хэбтэн амарын даа.	1	Дуудалга
2	Тос – тудааб, Тоб – тодооб,	2	Ёохорой дуун

Тэс – гарааш!			
3	Наран, наран, саашаа, Үүлэн, үүлэн, наашаа, Иэмжэн бороо асарыш даа, Иэрюун үдэр болгыш даа.	3	Сэсэ буляалдаан
4	Үндэр халын саанаһаа Үүрэй сайтар хатарая, Үргэн голлой хюрууе Хайлууласа хатарая.	4	Үлгын дуун
5	-Нэгэ гэжэ юун бэ? -Нэрэгүй дайда байха юм аал? -Хоёр гэжэ юун бэ? -Хубигүй хүн бйха юм аал?	5	Жороо үгэ
6	Борьбоёо борьбишоһон Борбилоо борбилоод, Борьбоһоонь барингүй, Борьбинхоор борьбигоо.	6	Тоолуур

4. Геройн хэлэһэн үгэмүүдээр зохёолой нэрэ ологты.

- «Үгы, абадамнай ехэ үбшэнтэй байха»
- «Шин толгой гэшэб гээд, ходел түрүүдэгши. Иймэ ёһо намайе доройшолно. Би түрүүдэг болохом, харин ши хойноһоом ябахаш».
- «Энээгээр минни хату шалгалта түгэсэбэ. Мүнөө би Буддын орондо түрэхэ заяатай болобоб».
Хариунууд: а) «Хорого жаданууд»
б) «Алтан үдэтэ хун шубуун»
в) «Оргэмсын заршам»

5. Бурхад арай аман зохёолууд соһоо бага хэмжээний зохёолуудые илгэ.

Дуун, ульгэр, оньһон үгэ, жороо үгэ, домог, таабари, хошоо үгэ, хошоо үгэ, тоолуур, онтохон, ёхор.

6. Ойлон үгнүүдье хүсэлдүүлэгты.

- а) Тугаар гараан _____.
- б) Дутыснь хаража, _____ хонобо.
- в) Хэлэхэдэ хэлэн яһагүй,
Һанахала һанаан _____.
- г) Эрьхэ наран _____.
- д) Ажал хэжэ, _____ болодог,
Арье дабажа, _____ болодог.

Багшын хэрэглэх методическа литература

«Буряад литература», 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчилова, Д.Х. Митупова-Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2011 он
Методическа дуралхалууд. Буряад литература, 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчилова, Д.Х. Митупова-Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2011 он

Л.Ц. Халхарова. XX зуун жэлэй эхин үеын буряад уран зохиол: хрестомати – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2009 он.
Региональный стандарт начального и основного общего образования по бурятскому языку как государственному языку Республики Бурятия. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2009 он.

«Мүнгэн дуһалнууд» 5-6 классуд «Электронная книга бурятской литературы»

Бурятский героический эпос «Гэсэр» «Электронная книга бурятской литературы», Улан-Удэ.

Бурагшадай уншаха литература

«Буряад литература», 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчилова, Д.Х. Митупова-Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2011 он.

С.Г. Осорова. «Мүнөө үеын буряад уран зохиол» (XX зуун жэлэй һүүл – XXI зуун жэлэй эхин). Хрестомати. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2010 он.

Доржиев С.Д. «Эмнин байгаа мүшэмнай», рассказы. – Улан-Удэ 2010 он

«Мүнгэн дуһалнууд» 5-6 классуд «Электронная книга бурятской литературы»

Бурятский героический эпос «Гэсэр» «Электронная книга бурятской литературы», Улан-Удэ.